

UDC 339.1

JEL classification: P51; Q18

DOI: 10.35774/visnyk2024.03.116

Олександр БРАТКО,

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин,

Західноукраїнський національний університет,

вул. Львівська, 11а, м. Тернопіль, 46009, Україна.

Електронна адреса: o.bratco@wunu.edu.ua

ORCID ID: 0009-0007-3975-8643

РЕГУЛЮВАННЯ МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ ПРОВІДНИМИ СВІТОВИМИ ЕКСПОРТЕРАМИ

Братко О. Регулювання молокопереробної галузі провідними світовими експортерами. *Вісник економіки*. 2024. Вип. 3. С. 116–128. DOI: 10.35774/visnyk2024.03.116

Bratko, O. (2024). Regulation of the dairy processing industry by leading global exporters. *Visnyk ekonomiky – Herald of Economics*, 3, 116–128. DOI: 10.35774/visnyk2024.03.116

Анотація

Вступ. У сучасному глобалізованому світі молокопереробна галузь відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки та економічного зростання багатьох країн. Провідні світові експортери молочної продукції стикаються з численними викликами, пов'язаними з регулюванням цієї галузі, які охоплюють контроль над обсягами виробництва та цінами, стандарти якості, безпеку продукції тощо. Дослідження особливостей регулювання молокопереробної галузі у цих країнах дає змогу краще зрозуміти, які підходи сприяють розвитку галузі та підвищенню її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Мета дослідження – аналіз і порівняння стратегій регулювання молокопереробної галузі в провідних країнах-експортерах, визначення загроз та сталості їхніх підходів.

Методи дослідження. У дослідженні здійснено систематизацію основних типів політики у молочному секторі провідних експортерів на основі таких критеріїв: інституційні рамки (форми конкуренції та глобальної інтеграції); режим ринку молочних продуктів; спосіб регулювання та крос-секторальний режим акумуляції продукції.

Результати. У статті проведено ретроспективний огляд і порівняння програм розвитку молокопереробної промисловості в Європейському Союзі, США, Канаді та Новій Зеландії протягом останніх 50 років. Новозеландська модель ґрунтується на ринковому підході, що інтегрує молочний сектор у світову економіку, надаючи

© Олександр Братко, 2024.

значну автономію учасникам ринку. Однак, незважаючи на чітко виражений неоліберальний характер, держава відіграла важливу роль у становленні сектору, а основний молочний кооператив має майже монопольний статус, що вказує на наявність «неокорпоративістської» моделі. У Канаді, навпаки, уряд активно втручається в регулювання молочного ринку, реалізуючи «неоестатичний» підхід. ЄС і США використовують змішані нормативні моделі, що охоплюють елементи неолібералізму, неоестатизму та неокорпоратизму.

Висновки. Поширення неоліберальних ідей і впровадження їхніх інститутів значно змінили політику регулювання молокопереробної галузі. Реформи поступово зруйнували попередню інституційну ієрархію, змусивши уряди адаптуватися до глобальних ринків та конкурентних умов. Проте практичний досвід демонструє, що не всі великі країни-виробники молочної продукції обрали шлях дерегуляції. Замість цього принципи неолібералізму адаптувалися до національних і регіональних умов, що дало змогу суттєво втручатися у ринок молокопереробної промисловості більшості провідних держав. Крім того, після пандемії COVID-19 та подальших геополітичних криз у світі простежується відновлення регуляторних процесів і зростання регіональних конфліктів. Ці тенденції виявляються в різних секторах, і молокопереробна галузь не становить винятку з цієї історичної динаміки.

Перспективи. У майбутніх наукових дослідженнях доцільно чіткіше визначити проблеми та напрямки поліпшення дерегулювання молокопереробної галузі провідними світовими експортерами.

Ключові слова: молокопереробна галузь, молочна промисловість, регулювання економіки, неоінституціоналізм, неолібералізм.

Формул: 0, рис.: 1, табл.: 1, бібл.: 15.

Oleksandr BRATKO,
PhD student,
Department of International Economic Relations,
West Ukrainian National University,
11 Lvivska str., Ternopil, 46009, Ukraine.
E-mail: o.bratko@wunu.edu.ua.
ORCID ID: 0009-0007-3975-8643

REGULATION OF THE DAIRY PROCESSING INDUSTRY BY LEADING GLOBAL EXPORTERS

Abstract

Introduction. In today's globalised world, the dairy processing industry is crucial in ensuring food security and economic growth for many countries. Leading global exporters of dairy products face numerous challenges related to the regulation of this industry, including control over production values and prices, quality standards, product safety, etc. Studying the regulatory practices of the dairy processing industry in these countries provides valuable insights into which approaches contribute to the development of the sector and enhance its competitiveness in the global market.

Purpose. *The purpose of the paper is to conduct the analysis and comparison of dairy industry regulation strategies in leading exporting countries, to identify the threats and sustainability of their approaches.*

Methods. *The research was carried out using the following methods: analysis and synthesis – to characterize the modern mainstream of theoretical intelligence in the field of regional security; comparative analysis – to compare the structures of regional security management in different parts of the world; deductions and inductions – to form a conceptual model of global governance; tabular and visual methods – for visual presentation of the material.*

Results. *The article provides a retrospective review and comparison of dairy industry development programs in the European Union, the United States, Canada, and New Zealand over the past 50 years. New Zealand's model is based on a market-oriented approach that integrates the dairy sector into the global economy, granting significant autonomy to market participants. However, despite its clearly neoliberal character, the state has played a crucial role in shaping the sector, with the leading dairy cooperative holding a near-monopoly status, indicative of a "neo-corporatist" model. In contrast, Canada's approach involves substantial government intervention in dairy market regulation, reflecting a "neo-statist" model. The European Union and the United States employ a mixed regulatory framework incorporating elements of neoliberalism, neo-statism, and neo-corporatism.*

Discussion. *The spread of neoliberal ideas and the implementation of its institutions have significantly impacted dairy industry regulation. Reforms have gradually dismantled the previous institutional hierarchy, compelling governments to adapt to global markets and competitive conditions. However, practice demonstrates that not all major dairy-producing countries have pursued deregulation. Instead, neoliberal principles have been adapted to national and regional contexts, allowing governments to maintain substantial interventions in the dairy sector of many leading nations. Additionally, following the COVID-19 pandemic and subsequent global geopolitical crises, there has been a resurgence of regulatory processes, accompanied by increasing regional tensions. These trends have been observed across various sectors, with the dairy industry also reflecting this historical shift.*

Prospects. *In future scientific studies, it is advisable to more clearly define the problems and directions for improving the deregulation of the milk processing industry by the world's leading exporters.*

Keywords: *dairy industry, milk sector, economic regulation, neo-institutionalism, neoliberalism.*

Formulas: 0, fig.: 1, tabl.: 1, bibl.: 15.

JEL classification: P51; Q18.

Постановка проблеми. Молоко та молочні продукти мають важливе історичне значення, оскільки протягом тисячоліть вони були важливою складовою харчування та господарства, впливаючи навіть на генетичний розвиток людини. Молочні продукти є цінним джерелом білків, жирів, вітамінів та мінералів, зокрема кальцію, що сприяє здоровому розвитку кісток і зубів. Деякі молочні продукти мають тривалий термін зберігання, що було особливо важливим для кочових народів та жителів регіонів із різкими сезонними змінами. Виробництво та торгівля молочними продуктами

стимулювали економічний розвиток багатьох регіонів і стали невід'ємною частиною культурних традицій у всьому світі. Впровадження методів пастеризації, розроблених Луї Пастером у XIX ст., значно підвищило безпеку та якість молочних продуктів, сприяючи інтернаціоналізації галузі та її більшій доступності для широкого кола споживачів. Молочний сектор традиційно був об'єктом активного державного регулювання, однак протягом останніх десятиліть в цій індустрії відбулись значні структурні зрушення, що обумовлює актуальність дослідження регулятивних процесів ключових акторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток ринку молочних продуктів, особливо його регулювання, значною мірою залежить від принципів інституціоналізму. Прихильники цієї парадигми вважають, що саме інститути є ключовими рушіями економічної діяльності, а ринки не можуть бути єдиним способом координації стейкхолдерів. Крім того, ринок розглядається як соціальний конструкт, тобто інститут, що функціонує за домовленостями щодо організації обміну й конкуренції. Отже, ринок є осередком потужних взаємовідносин, обрамлених певними інституційними рамками, визначеними або державою, або місцевими спільнотами (особливо це характерно для європейських країн) [1]. Відповідно до французької школи регулювання, такі рамки формуються монетарною політикою, системою трудових відносин, конкуренцією, рівнями глобальної інтеграції та державними стратегіями. Коли такі інституційні угоди стають систематичними, формується регуляторна модель, що супроводжується специфічним для певного часу та місця режимом накопичення капіталу. Спочатку теорія регулювання ґрунтувалася на макроекономічному підході, але з часом акценти змістилися в бік секторальних вимірів, особливо в сільському господарстві. Дослідники [2] намагалися визначити різні інституційні структури, що впливають на режими аграрних ринків. У випадку ринку молочних продуктів особлива увага приділяється взаємозв'язкам між виробництвом, споживанням та торгівлею молочними продуктами, переважно виготовленими з коров'ячого молока.

Серед досліджень у сфері регулювання молокопереробної галузі можна виокремити праці М. Вітта, Д. Гуена, Л. Дана, М. Дервіля, А. Манчестера, А. Ровера, Д. Саммера, Г. Скогстада, А. Труве та ін.

Проте об'єктом більшості зазначених наукових праць є молокопереробна промисловість окремих держав, порівняльна характеристика регулятивних принципів не розглядається.

Мета роботи – аналіз і порівняння стратегій регулювання молокопереробної галузі в провідних країнах-експортерах, визначення загроз та сталості їхніх підходів.

Виклад основного матеріалу. У роботі систематизовано основні характеристики політик у молочному секторі провідних експортерів на основі таких критеріїв:

- інституційні рамки, які регулюють режим ринку молочних продуктів, зокрема форми глобальної конкуренції та інтеграції;
- поточний режим ринку молочних продуктів;
- методи регулювання та крос-секторальний режим нагромадження виробленої продукції (рис. 1).

Особливу увагу приділено дослідженню зв'язків між державними програмами у молочному секторі та: 1) режимами ринку молочних продуктів; 2) формами конкуренції.

Також враховано ступінь інтеграції секторальної динаміки у більш глобальні динамічні процеси.

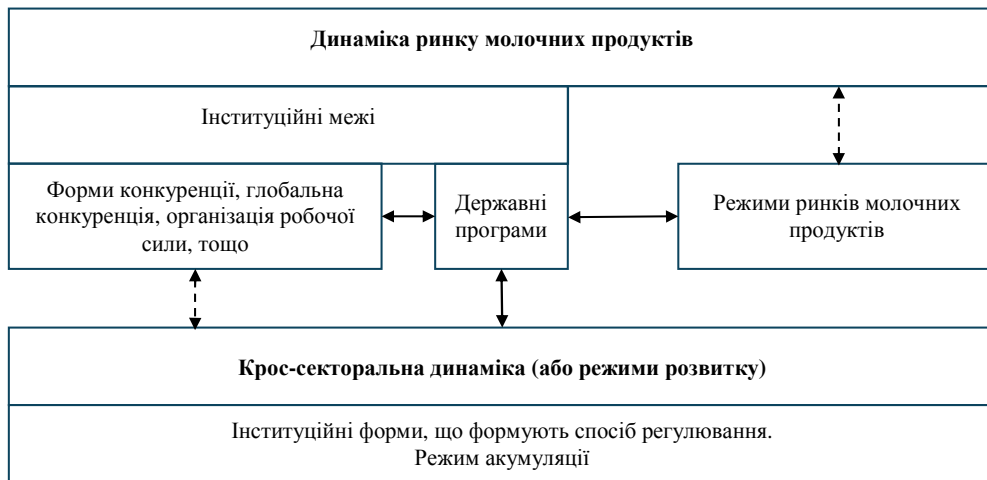

Рис. 1. Схема огляду політики регулювання ринку молочної продукції
Джерело: розроблено автором за: Gouin D., Trouvé A. (2020) [3].

Вважаємо, що інституційні зміни не завжди зумовлені прагненням до підвищення ефективності, що веде до створення єдиної оптимальної інституційної структури. Інституційні зміни залежать здебільшого від розвитку політичних компромісів протягом певного періоду часу. Ці компроміси досягаються між агентами, окремими особами та організаціями, пов'язаними із соціальними групами з часто протилежними інтересами, і змінюються з часом у різних просторових контекстах, що призводить до виникнення різних форм розвитку та регулювання.

У праці здійснено ретроспективний огляд і порівняння програм розвитку молокопереробної промисловості в ЄС, США, Канаді та Новій Зеландії (лідер з експорту молочних продуктів) за останні 50 років. Кожна з цих країн має свій підхід до регулювання молочного сектору, організації контрактів та участі на глобальних ринках. У ЄС особливу увагу приділено Франції, оскільки її регуляторний режим суттєво відрізняється від програм інших великих європейських експортерів, таких як Нідерланди та Німеччина.

До 1980-х років регулювання молочного сектору в ЄС і США відбувалось за схожими принципами, де виробникам гарантували високий рівень внутрішніх цін, а державні інститути забезпечували закупівлю і зберігання продукції у разі зниження цін. Експорт також субсидувався, але з часом запаси молочної продукції зросли до рекордних рівнів, що стало надто витратним. Для подолання кризи ЄС і США обрали різні шляхи реформ.

У 1984 р. ЄС ввів квотну систему виробництва, яка була компромісом між державами-членами щодо регулювання ринку. Деякі країни, такі як Франція, запровадили жорсткий підхід, обмежуючи передачу квот між фермами та прив'язуючи їх до права власності на землю. Інші країни створили ринки квот, що діяли без урядового втручання.

Значні реформи спільної сільськогосподарської політики ЄС (ССП; англ. Common Agricultural Policy, CAP) розпочалися у 1992 р., зокрема через переговори в межах Уругвайського раунду ГАТТ. ЄС почав поступово відмовлятися від традиційної інтервенціоністської політики, замінюючи цінову підтримку прямими виплатами виробникам. Зниження гарантованих цін, наприклад на знежирене сухе молоко, було компенсовано прямими виплатами за гектар.

Таким чином, позиція вільного ринку поступово почала переважати в обговореннях щодо регулювання молочної продукції. З 2004 р. гарантовані ціни на знежирене сухе молоко були спочатку знижені на 15%, а пізніше – на 25%. Це зниження частково компенсувалося прямими виплатами виробникам за гектар, не пов'язаний з виробництвом. Протягом останнього десятиліття ці виплати становили від 70% до 150% чистого доходу французьких виробників молочної продукції в різні роки. У квітні 2015 р. система квот в ЄС була остаточно скасована, а здатність цінових гарантій стабілізувати ринок молочної продукції ще більше ослабилась через обмеження на обсяги та терміни закупівель державних запасів [4].

У ЄС маркетингові ради діяли у Великій Британії, але були ліквідовані, зокрема через європейське законодавство про конкуренцію [5]. Проте багато колективних організацій, переважно кооперативів, все ще функціонують (у деяких країнах ЄС їх роль доволі значуща). Наприклад, у Нідерландах, Данії, Північній Німеччині та меншою мірою в Ірландії молочні кооперативи займають домінуючі позиції на ринку. У Франції переробку молока здійснюють великі приватні компанії, кооперативи та мережа малих і середніх підприємств, розташованих по всій країні. Виробники та переробні компанії домовляються про ціни та умови постачання й повинні укладати п'ятирічні контракти. Такі угоди запровадив французький уряд у 2010 р. для підготовки до скасування системи квот. Щоби більш ефективно домовлятися з молокозаводами, французькі молочні фермери можуть добровільно приєднуватися до організацій виробників. Це привело до різкого зростання кількості таких організацій до понад п'ятдесяти. Виняток становлять деякі молочні продукти зі статусом захищеного найменування походження, які підпадають під суворі місцеві правила [6]. Однак таке зростання поставило під загрозу переговорні позиції асоціацій виробників, оскільки вони зазвичай занадто малі та часто залежать від однієї компанії або навіть одного заводу. Внаслідок цього їхні можливості для переговорів щодо контрактів мінімальні або відсутні, що часто призводить до односторонніх рішень з боку компанії [7].

Аналізуючи політику регулювання молочної продукції в США, варто зазначити, що на початку 1980-х років було здійснено «заморожування» гарантованих цін для виробників молока. До цього вони були прив'язані до паритету, який змінювався відповідно до загальної інфляції. З 1982 по 1989 рр. ціни були знижені на 23% у доларовому еквіваленті, після чого залишалися відносно стабільними до 2014 рр., коли політику переглянули. Однак, на відміну від ЄС, ціни на молоко в США були все більш нестабільними у зв'язку зі скороченням державної підтримки, що призвело до їх поступового зрівняння зі світовими цінами. Щоби протистояти такій нестабільності, з 1999 р. американські виробники отримували антициклічні виплати, які змінювалися залежно від цін на молоко та рівня виробничих витрат. Програма захисту маржі у молочної промисловості (DMPP) на 2014–2018 рр. пропонувала виробникам лише

помірну компенсацію за зниження цін, яка інколи була недостатньою. Наприклад, після спадання цін на 30% у 2014–2015 рр. чисті виплати за програмою виявилися негативними, оскільки виробники платили більше за участь у програмі, ніж отримували компенсацій [8]. Навесні 2018 р. уряд оголосив про зміни в DMPP, у т. ч. підвищення компенсації за зниження цін, але ці зміни, ймовірно, не повністю вирішують проблему нестабільності цін і доходів молочних ферм.

Отже, незважаючи на деякі відмінності в політиках регулювання молочного сектору в США та ЄС (антициклічні виплати в США та прямі виплати за гектар у ЄС), обидва регіони поступово перейшли до ринкових механізмів для забезпечення відповідності ланцюгів постачання молочної продукції попиту.

У США ціноутворення для виробників молочної продукції регулюється Федеральними наказами про маркетинг молока (Federal Milk Marketing Orders, FMMO), що діють з 1937 р. Хоча кількість наказів зменшилась до десяти через реструктуризацію, система все ще актуальна, незважаючи на зміни в молочному секторі. Окрім 10-ти діючих FMMO, деякі інші програми функціонують під юрисдикцією окремих штатів, таких як Каліфорнійський наказ про маркетинг молока. У результаті, понад 90% всього виробництва молочної продукції в США регулюється вказаною політикою [3].

Кожен FMMO встановлює щомісячні гарантовані ціни, організовані за чотирима класами молока. Ціна, яку сплачують переробні підприємства, залежить від кінцевого використання молока, аналогічно до практики в Канаді. Мінімальні ціни для продукції класу 3 (сир) і 4 (масло і сухе молоко) визначаються на основі оптових цін попереднього місяця, які залежать від світової ринкової ситуації. Для класів 1 (рідкі молочні продукти) і 2 (м'які молочні продукти) ціни ґрунтуються на позитивному диференціалі щодо цін на продукцію класів 3 і 4 [9]. Диференціал для класу 2 є сталим і однаковим для всіх FMMO, тоді як диференціал для класу 1 також сталий, але варіюється залежно від FMMO. Регіони з обмеженою доступністю молочних продуктів отримують більший диференціал, щоб забезпечити належне постачання молока [10]. FMMO також вирівнюють виплати фермерам, забезпечуючи однакову середню ціну на молоко для всіх виробників [11].

До унікальних прикладів політики регулювання ринку молочних продуктів можна віднести Нову Зеландію та Канаду. Нова Зеландія, яка є провідним світовим експортером молочних продуктів, пройшла нелегкий шлях до цього статусу. На початку 1980-х років, у відповідь на погіршення макроекономічної ситуації, уряд Нової Зеландії вирішив провести швидку дерегуляцію економіки з 1984 р. У результаті молочний сектор країни став майже повністю залежним від світових цін. Рада з питань молока, яка раніше регулювала внутрішній ринок через квоти, була ліквідована разом із програмами субсидій для виробництва молочної продукції на експорт. Водночас Рада з питань молочної продукції, яка була державною компанією і єдиним експортером молочних продуктів з Нової Зеландії, тривалий час протистояла дерегуляції. Лише у 2000 р., після злиття двох великих молочних кооперативів, що постачали продукцію до Ради, була створена нова приватна компанія Fonterra, яка взяла на себе більшість функцій Ради, контролюючи 95% збору молока. Це вказує на прагматичний підхід

уряду Нової Зеландії, який не ліквідував Раду з питань молочної продукції, поки не було створено альтернативну організацію з подібним рівнем контролю над експортом.

Хоча доходи новозеландських виробників молочних продуктів майже повністю залежать від міжнародних ринків, важливо враховувати роль, яку відіграли Рада з питань молочної продукції та, згодом, Fonterra у формуванні конкурентного середовища. Fonterra як домінуючий гравець на ринку встановлює базові ціни для виробників на основі прогнозів світових цін [12]. Помилки у прогнозах призводять до коригування цін протягом поточного молочного року. Крім того, члени Fonterra отримують дивіденди за підсумками року, якщо фінансові результати компанії позитивні.

Канада також є одним із провідних гравців на світовому ринку молочної продукції. Подібно до Нової Зеландії, Канаду часто відносять до неоліберальних держав із «ліберальною ринковою економікою» [13]. Проте виробництво молочної продукції в Канаді характеризується суворим регулюванням, що відходить від принципів вільного ринку, які Канада зазвичай підтримує в торгових перемовинах. З початку 1970-х років канадський молочний сектор працює за умов режиму управління постачаннями та виробничими квотами і протистояв тиску на дерегуляцію, яка зруйнувала подібні системи в інших країнах. Навіть Канадська рада з питань пшениці (CWB), що мала монополію на експорт пшениці та ячменю, не змогла протистояти дерегуляції та була повністю приватизована в 2015 р.

Регулювання ринку молочних продуктів у Канаді ґрунтується на трьох основних принципах, які сформувалися в результаті «загального компромісу» між урядом і фермерськими профспілками. Перший принцип визначає загальну національну квоту на основі внутрішнього попиту, який вимірюється в вершковому жирі. Ця квота розподіляється між провінціями та окремими виробниками й періодично коригується відповідно до змін попиту та запасів. Проте це створює структурний надлишок продукції, який продається на внутрішньому ринку або експортно за збитковими цінами. Другий принцип передбачає, що виробники несуть фінансову відповідальність за продаж надлишкових запасів, що знижує їхній прибуток. Третій принцип стосується встановлення ціни на внутрішньому ринку, що ґрунтується на собівартості виробництва, і така домовленість була узгоджена в обмін на обмеження виробництва через квоти та відповідальність виробників за свої надлишки.

Протягом багатьох років дослідники намагалися пояснити стійкість цієї регуляторної системи в Канаді. Серед причин називали стабільність зниження фіскальних витрат, пов'язаних із цією політикою, неефективність неоліберальної критики та ефективність управління системою, яка зменшила необхідність подальшого державного втручання [5]. В інших дослідженнях [14] припускається, що демонтаж регуляторної системи призведе до додаткових фіскальних витрат, оскільки доведеться поширювати програми підтримки доходів на молочний сектор.

На рівні провінцій система управління постачанням зміцнюється через колективну організацію маркетингу молочних продуктів. Провінційні асоціації виробників молочної продукції керують індивідуальними квотами виробників, розробляють правила розподілу й передачі квот, а також узгоджують умови продажу з переробниками. Ці асоціації також організують збір і транспортування молока, що оптимізує логістику

і знижує витрати. Виробники мають можливість голосувати щодо проведення колективного маркетингу, і в разі схвалення зазначений принцип буде обов'язковий для всіх фермерів.

Ціни на молоко в кожній провінції обговорюються на основі мінімальної ціни, встановленої Канадською молочною комісією (CDC), яка розраховується з урахуванням витрат виробництва. Для максимізації доходів фермерів, переробники платять різні ціни за молоко залежно від його кінцевого використання, з вищими цінами на продукцію з більшою націнкою. Кожен виробник отримує однакову ціну за молоко, яка залежить від його складу, але не від кінцевого продукту. Маркетингова рада у провінції отримує платежі за молоко від переробників і платить фермерам, а також організовує логістику для зниження витрат. Виробники, незалежно від відстані до заводу, отримують однакову чисту ціну за молоко, і членство в кооперативі на це не впливає. Таким чином, всі виробники підпорядковуються однаковим правилам, незалежно від типу закупівлі молока.

Система управління постачанням забезпечує фермерам стабільні ціни на молоко, захищені від світових ринкових коливань, та звільняє їх від необхідності самостійно обговорювати ціни й умови поставок з покупцями. Однак ця інституційна структура призводить до того, що ціни на молочні продукти в Канаді більш стабільні, але вищі, якщо порівняти з іншими країнами. Критики нинішньої політики зазначають, що лібералізація ринку може знизити ціни та принести користь канадським споживачам [15].

Підсумок огляду регулятивних політик провідних експортерів молокопереробної галузі наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика політики в молокопереробній галузі ключових експортерів

Країни, об'єднання країн	Політика в молокопереробній галузі	Інші нормативно-інституційні особливості та форми конкуренції
Європейський Союз	Цілковита дерегуляція обсягів виробництва. Дуже низькі мінімальні ціни, не стабілізуючі ціни виробника. Прямі платежі виробникам.	У деяких північноєвропейських країнах і регіонах домінуюче становище займають молочні кооперативи. У частині інших країн велика кількість компаній у приватній власності із можливим зобов'язанням укладення контрактів, але слабкою організацією виробників (Франція).
США	Цілковита дерегуляція обсягів виробництва. Ціни на молоко є похідними від цін на молочну продукцію (масло і сир). Антициклічні виплати забезпечують незначну компенсацію фермерам у випадку падіння цін та прибутків.	Федеральні накази про маркетинг молока (згідно з федеральним законом), що встановлюють ціни виробника.

Нова Зеландія	Цілковита дерегуляція цін і обсягів виробництва.	Контроль майже всього збору та експорту молока здійснюється кооперативною компанією, яка забезпечує: – однакову ціну для виробників та частку в доданій вартості для її членів; – виплату дивідендів за результатами діяльності компанії
Канада	Жорсткий контроль поставок (квоти). Ціни виробників встановлюються відповідно до собівартості.	Асоціація виробників молока, яка керує квотами та веде переговори щодо умов продажу для всіх виробників провінції.

Висновки і перспективи подальших досліджень. З огляду на вищевказане зазначимо, що у випадку Нової Зеландії ринковий підхід став основою організації молочного сектору, який зараз повністю інтегрований у світові ринки та залежить від змін світових цін. Для досягнення цього результату уряд надав зацікавленим сторонам у молочному секторі значну автономію в ухваленні рішень. Проте, хоча система управління в Новій Зеландії має неоліберальний характер, держава відіграла головну історичну роль в організації цього сектору. Це підтверджується тим, що основний молочний кооператив країни має майже монопольний статус. Щоб завоювати частки на міжнародному ринку, держава перейшла до так званої «неокорпоративістської» моделі.

На протилежному кінці спектра політики в молочному секторі знаходиться Канада, де уряд втручається в усі регуляторні питання (конкуренція, глобальна інтеграція тощо) у «неоестатичний» спосіб. Водночас у ЄС та США нормативна база є поєднанням неоліберальних, неоестатичних та навіть неокорпоративних принципів.

Таким чином, поширення ідей неолібералізму та впровадження його інститутів значно вплинуло на політику регулювання молокопереробної галузі. У результаті реформи поступово зруйнували колишню інституційну ієрархію, змушуючи уряди адаптуватися до глобальних ринків і конкурентних умов. Однак приклад Канади показує, що не всі великі країни-виробники молочної продукції обрали шлях дерегуляції. Це вказує на те, що неолібералізм, який був впроваджений у різних країнах і регіонах, не завжди веде до політики «laissez-faire». Швидше, принципи неолібералізму були адаптовані до національних і регіональних умов, що дало змогу урядам втручатися (часто доволі суттєво) у ринок молокопереробної промисловості більшості провідних держав. Варто також зазначити, що після пандемії COVID-19 та наступної геополітичної кризи в світі простежується реванш регулятивістських процесів, до якого додаються тренди до загострення міжрегіональних протистоянь. Зазначені тенденції простежувались практично в усіх секторах, і молокопереробна галузь не була винятком у зазначеній історичній динаміці.

У майбутніх наукових дослідженнях доцільно чіткіше визначити проблеми та напрямки поліпшення дерегулювання молокопереробної галузі провідними світовими експортерами.

Література

1. Becker J., Jäger J. Integration in crisis: A regulationist perspective on the interaction of European varieties of capitalism. *Competition and Change*. 2012. Vol. 16, No 3. P. 169–187. DOI: <https://doi.org/10.1179/1024529412Z.00000000012>.
2. Touzard J. M., Labarthe P. Regulation theory and transformation of agriculture: A literature review. *Revue de la régulation*. 2016. No 20. URL: <http://journals.openedition.org/regulation/12094>.
3. Gouin D. M., Trouvé A. The variety and limits of dairy policies in a context of global market deregulation. *Revue de la régulation. Capitalisme, institutions, pouvoirs*. 2020. Vol. 28.
4. Lishchynskyy I., Lyzun M., Kuryliak V., Yevhen S. The dynamics of European periphery. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2019. Vol. 41, No 4. P. 527–536.
5. Royer A. Transaction costs in milk marketing: A comparison between Canada and Great Britain. *Agricultural Economics*. 2011. Vol. 42, No 2. P. 171–182. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1574-0862.2010.00506.x>.
6. Dervillé M., Allaire G. Change of competition regime and regional innovative capacities: Evidence from dairy restructuring in France. *Food Policy*. 2014. Vol. 49, No 1. P. 347–360. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2014.09.002>.
7. Dervillé M., Fink-Kessler A. Institutional insights into contract theories: A comparative approach to the French and German dairy industries under liberalization. *The European Journal of Comparative Economics*. 2019. Vol. 16, No 1. P. 81–104. URL: <http://ejce.liuc.it/Default.asp?tipo=articles&identifiant=ejce:18242979/2019/01/04>.
8. Richard M., Carlier M., Chotteau P., Foray S., You G. La filière laitière en Nouvelle-Zélande rattrapée par les exigences de durabilité. Dossier Économie de l'élevage. 2017. No 484. Paris: Institut de l'élevage. URL: http://idele.fr/no_cache/recherche/publication/idelesolr/recommends/nouvelle-zelande-la-filiere-laitiere-rattrapee-par-les-exigences-de-durabilite-n484-decembre-1.html.
9. Sumner D. A., Balagtas J. V. United States' agricultural systems: An overview of U.S. dairy policy. In Roginski H., Fuquay J., Fox P. (Eds.), *Encyclopedia of Dairy Sciences*. Amsterdam: Elsevier/New York: Academic Press, 2002.
10. Manchester A. C., Blayney D. P. Milk pricing in the United States. Market and Trade Economics Division, Economic Research Service, US Department of Agriculture, *Agriculture Information Bulletin*. 2001. No 761. URL: https://www.ers.usda.gov/webdocs/publications/42300/15268_aib761_1_.pdf?v=41055.
11. Bolotova Y. V. Market power in the US dairy industry. *Applied Economics Teaching Resources (AETR)*. 2023. Vol. 5, No 2. P. 62–92.
12. Dana L. P., Schoeman J. An entrepreneurial innovation: Mega cooperatives. *Asia Pacific Journal of Innovation and Entrepreneurship*. 2010. Vol. 4, No 1. P. 67–87. URL: <http://hdl.handle.net/10092/5059>.
13. Witt M. A., Kabbach-Castro L. R., Amaeshi K., Mahroum S., Bohle D., Saez L. Mapping the business systems of 61 major economies: A taxonomy and implications for varieties of capitalism and business systems research. *Socio-Economic Review*. 2018. Vol. 16, No 1. P. 5–38. DOI: <https://doi.org/10.1093/ser/mwx012>.

-
14. Skogstad G. Canadian agricultural programs and paradigms: The influence of international trade agreements and domestic factors. *Canadian Journal of Agricultural Economics*. 2008. Vol. 56, No 4. P. 493–508. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1744-7976.2008.00143.x>.
 15. Beaulieu E., Venkatachalam V. B. NAFTA renegotiation: An opportunity for Canadian dairy? *Research Papers, University of Calgary, The School of Public Policy Publications*. 2018. Vol. 11, No 10. URL: <https://journalhosting.ucalgary.ca/index.php/sppp/article/view/42679>.

References

1. Becker, J., & Jäger, J. (2012). Integration in crisis: A regulationist perspective on the interaction of European varieties of capitalism. *Competition and Change*, 16(3), 169-187. Retrieved from <https://doi.org/10.1179/1024529412Z.00000000012>
2. Touzard, J. M., & Labarthe, P. (2016). Regulation theory and transformation of agriculture: A literature review. *Revue de la régulation [En ligne]*, 20. Retrieved from <http://journals.openedition.org/regulation/12094>
3. Gouin, D. M., & Trouvé, A. (2020). The variety and limits of dairy policies in a context of global market deregulation. *Revue de la régulation. Capitalisme, institutions, pouvoirs*, 28.
4. Lishchynskyy, I., Lyzun, M., Kuryliak, V., & Yevhen, S. (2019). The dynamics of European periphery. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 41(4), 527-536.
5. Royer, A. (2011). Transaction costs in milk marketing: A comparison between Canada and Great Britain. *Agricultural Economics*, 42(2), 171-182. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/j.1574-0862.2010.00506.x>
6. Dervillé, M., & Allaire, G. (2014). Change of competition regime and regional innovative capacities: Evidence from dairy restructuring in France. *Food Policy*, 49(1), 347-360. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2014.09.002>
7. Dervillé, M., & Fink-Kessler, A. (2019). Institutional insights into contract theories: A comparative approach to the French and German dairy industries under liberalization. *The European Journal of Comparative Economics*, 16(1), 81-104. Retrieved from <http://ejce.liuc.it/Default.asp?tipo=articles&identifiser=ejce:18242979/2019/01/04>
8. Richard, M., Carlier, M., Chotteau, P., Foray, S., & You, G. (2017). La filière laitière en Nouvelle-Zélande rattrapée par les exigences de durabilité. *Dossier Économie de l'élevage*, (484), Paris, Institut de l'élevage. Retrieved from http://idele.fr/no_cache/recherche/publication/idelesolr/recommends/nouvelle-zelande-la-filiere-laitiere-rattee-par-les-exigences-de-durabilite-n484-decembre-1.html
9. Sumner, D. A., & Balagtas, J. V. (2002). United States' agricultural systems: An overview of U.S. dairy policy. In H. Roginski, J. Fuquay, & P. Fox (Eds.), *Encyclopedia of Dairy Sciences*. Elsevier/New York: Academic Press.
10. Manchester, A. C., & Blayney, D. P. (2001). Milk pricing in the United States. Market and Trade Economics Division, Economic Research Service, US Department of Agriculture, *Agriculture Information Bulletin*, (761). Retrieved from https://www.ers.usda.gov/webdocs/publications/42300/15268_aib761_1_.pdf?v=41055

11. Bolotova, Y. V. (2023). Market power in the US dairy industry. *Applied Economics Teaching Resources (AETR)*, 5(2), 62-92.
12. Dana, L. P., & Schoeman, J. (2010). An entrepreneurial innovation: Mega cooperatives. *Asia Pacific Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 4(1), 67-87. Retrieved from <http://hdl.handle.net/10092/5059>
13. Witt, M. A., Kabbach-Castro, L. R., Amaeshi, K., Mahroum, S., Bohle, D., & Saez, L. (2018). Mapping the business systems of 61 major economies: A taxonomy and implications for varieties of capitalism and business systems research. *Socio-Economic Review*, 16(1), 5-38. Retrieved from <https://doi.org/10.1093/ser/mwx012>
14. Skogstad, G. (2008). Canadian agricultural programs and paradigms: The influence of international trade agreements and domestic factors. *Canadian Journal of Agricultural Economics*, 56(4), 493-508. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/j.1744-7976.2008.00143.x>
15. Beaulieu, E., & Venkatachalam, V. B. (2018). NAFTA renegotiation: An opportunity for Canadian dairy? *Research Papers, University of Calgary, The School of Public Policy Publications*, 11 (10). Retrieved from <https://journalhosting.ucalgary.ca/index.php/sppp/article/view/42679>

Статтю отримано 15 серпня 2024 р.

Article received August 15, 2024.